

AZ E G É S Z S É G Ú T J A

AZ ÚJ népegészségügyi kultúra szelleme és jövője

Írta: Kovrig Béla

Dr. *Kovrig Béla*, az Országos Társadalombiztosító keretében, mint annak egyik igazgatója, egyik harcosa a népegészségügynek s az ezzel összefüggő lakáspolitikának.

Különös hullók lepték el a partot. Tágra meredt szemük bizonytalan színekben opalizált a déli nap fényében, dermedt szárnyaiknak sárgasága belevilágított az őket buján átölelő növényzet zöldszín variációiba. Konokul vert gyökeret lábuk abba a televénybe, melynek hevét, tűzét, erejét, ízét, zamatát mohón szürcsöli kifinomodott ajkaival a Calvet nedűit fogyasztó nagyvárosi connaisseur.

Földségünk új korszak kezdetére virradt, hogy fecfdig ismeretlen formájú lényeket vet ki mélyéből az Atlanti óceán? Nem, csak Bordeauxban vagyunk, szemben a XX. század emberének legújabb alkotásával — a ma házával. A kornak, melyben megszülettek, ideges összevisszaságában bukkannak ki a környezet zöldelő keretéből azok a sokszínű, hullószerrű, vakító szemű, csupa üvegházalakok, melyeknek do-

mináló színe nem a bordeauxi szőlőtermelő vidék politikai jellegének megfelelő agrárdemokratikus zöld, sem a szocialisztikus haladásnak vörös színárnyalata, hanem az üvegnek kiismerhetetlenül, napszakonként, a háttér szerint változó kifürkészhetetlen színe. (Ural-
kodó tónusa olyan tehát, mint születésének századéé.) Ezek a levegőt lélegző, napba-tekintő, földtől elugró, légtelenben úszó, fényben csillogó üvegek Le Corbusier és Jeanmaret mérnökök új házformái, ezek hirdetik a levegőt, tért és fényt követelő emberi természetnek türelmetlen és örökös eleven törekvését az emberi létezési szükségleteknek megfelelő ház, lakás, egyéni és családi életkeret után. Természetes létezési törekvése ez azoknak az embermillióknak, akik sok esztendő vakondélete, a lövészárkok, a gránátmentes fedezékek, a kavernák után fékezhetetlen, egészséges, igazi emberi vágyakozással akarják a fényt, a levegőt, a napot, az életet. Új formákban tör ki a európai szellem vágyakozása az egészséges lelki, szellemi, fizikai élet után. A XX. század gótikája Montmagny és Raincy templomaiban már vasbetonban megjelenítve hirdeti a sursum corda szellemét. A francia elpusztított területek helyén — az „idegenforgalmi csemegének” fenn-tartott részekről eltekintve — új, egészséges, friss köz-ségek élnek a tökélet gyűjtő kispolgári francia élet-
ket. Loucheur törvénye 260.000 lakással gazdagítja a gall társadalmat, Lurçat építész kubizmusa Párizs-ban keresi az új világművészetnek megfelelő ház-formákat. Az alkotó francia zseni türelmetlenül ter-mel és most is, mint történelmében mindenkor, prak-tikus, mert termelése: a tömegek otthonosítása a nem-zetet erősíti, a társadalmat fejleszti. De a nagy törté-nelmi rivális sem tétlen. Németországban Stuttgart műegyete me diktálja az új építő iramot. Hindenburg a neve a térnek, amely méltó képviselője a 30-as évek úi építőművészetének. A kék, sárga, zöld, piros foltok művészi színpompájától tarkított stuttgarti vá-rosképpel méltó versenyre kel Breslau, Hamburg, Ber-

lin és Frankfurt. A boroszlói Messehofnak világrekordot tartó betonkupolája, a hamburgi Ballin-Haus, Afrika-Haus, Chile-Haus, a Mönckeberg-Strasse új üzletpalotái, az újonnan beépített vogelwiesei Bürgerheimek Dresdában mind, mind, mind *az új európai szellem építőalkotásai*. De az európai szellem élesztője sem maradt tétlen. A Grachus szecesszióról híres Monte Sacro ismét nevezetes, a legmodernebb római lakótelep színtere. De míg Franciaország, Németország és Hollandia merész ötletekkel és a szociális követelmények százszázalékos realizálásával diktálja az új építő irányt, sajátos, hogy Pirandello hazája, bár új Rómát épít, ujságírónegyedeket emel a Janiculuson és Rómában a Garbatellan, Milánóban a Gitta di Fioriban jelentős kolóniákat létesít, még nem érlelte ki a maga modern építészeti irányzatát.

Győző és legyőzött, a világpolitika napos és árnyékos oldalán élő és szenvedő nemzetek, gazdaságban és szegénységben egyaránt termelnek, építenek házat, lakást, otthon. *A modern Európa új otthon keres.* E téren is irracionális, mint minden, ami erős. Mit akar, mire tör ez az építő, otthon-teremtő, alkotó Európa? Hát nem tudja, hogy reá az Untergang vár? Hát nem veszi tudomásul, hogy nincs értelme 1,270.000 házat építeni tíz esztendő alatt az angolnak és kétmillió lakást a németnek azon a földségen, melyre csupán a történelmi devalváció vár? Nem. Európa él és iaz élet megköveteli a maga jogait. Az életet a történelem-bölcsélet nem érdekli. Minden egészséges szervezet kitermeli az organizmus létfontartását biztosító szerveket, anyagokat és képességeket. Az élet pusztá léte jogot ad az életre. Az európai nemzetek életükkel jogcímet szereztek a nemzeti életekre. A létező nemzetek életfejlődését célozzák azok a közületi szociális lakáspolitikák, melyeknek dogmatikus alapelve, hogy *az élethez való jog velejárója a jog az egészséghez, az utóbbi kettős korolláriumuma pedig a jog a családhoz és az utóbbi joga otthonához.*

Európa minden modern államában a nemzet belső, népi erőinek fejlesztése érdekében kezdetét vette a társadalmi sejtek, a családok otthonosításának politikája.

Az új szociális lakáspolitikája egy tudatos racionális és egy ösztönös, lelkes motívum interferenciájának eredménye. A tudatos, észszerű eszmeáramlat a preventív irányú társadalmegészségi politika primátusát hangsúlyozza, mondván, hogy az orvosi rendnek minden tudása és önfeláldozása, a társadalomnak új kórházak építésében megnyilatkozó áldozatkészsége sem elegendő a bajok leküzdéséhez, ha a nélkülözhetetlen gyógyító szolgálat mellett nem érvényesül a legátfogóbb, a bajok gyökeréig ható preventív politika. Igaz, kevés a kórházunk, számos tüdőbeteg gondozót nélkülözünk, de akármennyit építünk, a legsivárabb gazdasági viszonyok mellett bármily összeget fordítunk egészségi viszonyaink feljavítására, amíg a magyarság fele földes padlójú házakban lakik, a 20.000-nél népesebb városok lakosságának a fele harmadmagával lakik egy szobában és Budapest kereken 45.000 padlás- és pincelakást számlál, *a gümőkór és csecsemőhalandóság, mint két szüntelen pusztító tömegbaj, a centrum censeoként fog figyelmeztetni bennünket annak igazságára, hogy a bajok leküzdésének legbehatóbb módja azoknak megelőzése és a legdrágább a kendőzésnek, a legolcsóbb pedig a megelőzésnek politikája.* Ez a modern, szociális lakáspolitikája szellemének észszerű motívuma. Az ösztönös lelki motívum ellenhatásoktól, gátlások leküzdésének izgalmától terhes. A gyárba, üzembe, műhelybe, büróba begyömöszölt újkori robotosok, a civilizáció által a természeti környezetből kiszakított embernek visszavágyódása a természetes környezet után. Le Corbusier, Gropius, Taut hatalmas ablakfedelű, világos, terrasszos házskatulyái, a Bauhaus ennek az igaz emberi természetakarásnak épületformái. Az új építészet célja, hogy minimális építőanyaggal és optimális tér-

kihasználással teljes napbehatást és tökéletes szellőztetést biztosítson. Ebben az elvben találkozik a szociális lakáspolitikának közegészségi megfontolásából és szabadság utáni törtető emberi vágyakból táplálkozó, megújhód szelleme. Ennek a szellemnek alkotóereje hozta létre Franciaország, Anglia, Németország, Olaszország és Ausztria tisztviselő- és munkáskolóniáit, ez bocsátja a nap ultraviolett-sugarainak özönét a nagyvárosok rachitisfenyegette gyermektársadalmára, a csecsemőelhalálózást apasztó egészséges házfórmák igyekeznek ellensúlyozni az iparosodással fordított arányban csökkenő natalitást, ez termeli ki azokat az elmés szellőztető, levegőt mozgató eljárásokat, melyek megszabadítják az ember légkörnyezetét a test melegleadását akadályozó szénsavtól és páratartástól. Ennek a lakásépítő szellemnek munkájától várjuk és reméljük a családok egészségének izmosodását, a társadalom erősödését, a nemzet életerejének gyarapodását. Ez a szellem azonban csak akkor érvényesülhet, ha nemcsak ia célszerű, érett alaprajzokban, egészséges és az anyagi lehetőségekkel számoló épületfórmákban jelentkezik, hanem érezteti a maga elevenítő hatását a közület parcellázó, városrendező, telekjogi, közlekedési és iaz építkezéseket finanszírozó politikájának minden vonatkozásában.

Mert egyet ne tévesszünk szem elöl: *célját tévesztett minden lakáspolitikai, mely a szociális védelemre szoruló népesség átlagos keresetének átlagosan egyötödéért nem tud egészséges otthont teremteni, legújabb a többgyermekes családoknak.* Ennek a célnak kimunkálása azonban nemcsak mérnöki feladat, ennek eléréséhez a közület pénzügyi erejének igénybevétele, a szociális érdekekkel számoló közlekedésügyi és tervszerűen rendező, fejlesztő várospolitikai kell. A francia Lex Loucheur, az osztrák Wohnbauförderungsgesetz és az olasz Istituto per le Case Popolariakciónak pénzügyi megalapozása megmutatta a szociális lakáspolitikai finanszírozásának módjait. Mi-

után a magyar kormány a gazdasági válság öt súlyos esztendejében 65 millió pengőt fordított lakáspolitikai célokra, remélhetjük, hogy a tőkepiacok nemzetközi feszültségének enyhülésével, a szociális lakáspolitikának — a nemzet életszervezetét tápláló — érhálózatába fogja irányítani azt a külföldi tőkét, mely nemzetgazdasági érdekeinkkel harmonizáló formában jelentkezik.

V.

Annak, akinek az emberek közt kell élnie, nem szabad elvetnie semmiféle más egyéniséget, még a legrosszabbat, legszánalmasabbat, vagy legneveltségesebbet sem. Hanem ellenkezőleg: olybá tekintse az ilyen egyéniséget, mint valami változhatatlant, amelynek egy örök és metafizikai elvnel fogva olynnak kell lennie, amilyen és súlyos esetekben ezt gondolja magában az ember: „Ilyen fura embernek is kell lenni.” Ha az ember ellenségesen viselkedik velük szemben, helytelenül cselekszik és az ilyen kitagadottakat élet-halál harcra hívja ki. Mert a maga igazi egyéniségét, vagyis a morális jellemét, megismerő képességét, temperamentumát, arckifejezését senkisé nem tudja megváltoztatni.

Ha tehát az ember elitéli irgalom nélkül lényüket, akkor nem marad más számukra, mint-hogy ellenünk, mint halálos ellenségek ellen harcoljanak, mert létjogosultságukat csak azzal a feltétellel ismerjük el, hogy meg fognak változni, holott változtathatatlanok.

Ezért tehát, hogy emberek közt élhessünk, el kell túrnünk, hogy mindenki adott egyéniségével éljen és érvényesüljön, semmi esetre sem lehet megváltozásukban reménykedni, sem őket egyszerűen elitelni.

(Schopenhauer)